

Yeni Zelanda'da İki Camiye Düzenlenen Terör Saldırısının Uluslararası Çevrim İçi Medya Analizi

An Online International Media Analysis of Terrorist Attacks on Two Mosques in New Zealand

^{id} Emine ŞENTÜRK^a, ^{id} Faruk AŞICIOĞLU^b

^aİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Fen Bilimleri ABD, İstanbul, TÜRKİYE

^bİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Tıbbi Biyoloji BD, İstanbul, TÜRKİYE

Bu makale, Emine Şentürk tarafından, Prof. Dr. Faruk Aşıcıoğlu danışmanlığında hazırlanan ve 24 Aralık 2019 tarihinde İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü'nde sunulan "Yeni Zelanda'da İki Camiye Düzenlenen Terör Saldırısının Uluslararası Yayın Yapan Online Medya Organlarında Yer Alış Biçiminin Analizi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

ÖZET Amaç: Bu çalışma, 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda'da vuku bulan ve birçok insanın hayatını kaybetmesine neden olan cami saldırılarının, uluslararası çevrim içi medyada yer alış biçiminin benzer ve farklı yönlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmaya, 14 ülkeden takipçi sayıları en yüksek olan ve çevrim içi yayın yapan 19 tane medya kaynağı dâhil edilmiştir. Takipçi sayıları yüksek olan, ancak İngilizce yayın yapmayan medya kaynakları çalışmaya dâhil edilmemişlerdir. Ülkelerin seçiminde, Yeni Zelanda'ya olan coğrafi yakınlık ya da uzaklıkları, terör konusunda sıkıntı yaşayıp yaşamamaları, etnik açıdan benzerlik gösterip göstermemeleri, dinî olarak aynı ya da farklı olmaları gibi etkenler rol oynamıştır. Birçok ülkeden tek bir yayın organı seçilirken, birkaç ülkeden birden fazla yayın organı yine bu tür etkenler nedeniyle çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya, bu medya kaynaklarının olay günü yayımladıkları haberlerden sadece okunma sayıları en yüksek olanlar dâhil edilmiştir. Seçilen bu haberler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Elde edilen istatistiksel veriler tablolar hâlinde sunulmuştur. Haber içerikleri; "şarjörler üzerinde bulunan ve manifestoda geçen isim ve mesajlar", "haber başlıkları", "saldırının amacı", "ölü ve yaralı sayıları", "saldırının hedef kitlesi", "saldırıcıyı tetikleyen faktörler", "saldırıda kullanılan silah(lar)", "gözümlen alınanlar hakkında bilgi", "saldırılan(lar)ın kimliği", "manifesto ve canlı yayın görüntüleri" başlıkları altında şekil ve tablolara aktarılmıştır. Bu başlıklarla ilgili elde edilen verilerin içerikleri, haberlerde yer alış şekillerine göre 5N 1K gazetecilik ilkeleri açısından değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Yapılan analizler sonucunda, incelenen haber içeriklerinin ağırlıklı olarak bilgilendirme niteliğinde olduğu saptanmıştır. On yayın kaynağında manifesto, 13 yayın kaynağında ise canlı yayın görüntüleriyle ilgili bilgi verilmiştir. Beş yayın kaynağında saldırının amacına değinilmiştir. On dört yayın kaynağında, saldırıda hayatını kaybeden ya da yaralanan kişi sayısına yer verilmiştir. Saldırının hedef kitlesi 11 yayın kaynağında Müslümanlar, 6 yayın kaynağında ise Müslüman ve göçmenler olarak belirtilmiştir. Saldırıcıyı tetikleyen faktörlere 7 yayın kaynağında değinilmiştir. Saldırıda kullanılan silahtan, 10 yayın kaynağında bahsedilmiştir. Sekiz yayın kaynağında, saldırıdan sonra gözümlen alınanlar hakkında bilgi verilmiştir. **Sonuç:** Yapılan içerik analizleri neticesinde haber kaynaklarının, bu olay üzerinden terör saldırılarının nedenleri ve çözümlerine yönelik konulara değindikleri sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT Objective: This study aims to reveal similar and different aspects of how the terrorist attack on two mosques in New Zealand on 15 March 2019 takes place in international online media. **Material and Methods:** A total of 19 online media sources which have the highest number of followers in the countries where they are published from 14 countries were included in this study. Media sources with a high number of followers but not broadcasting in English were not included in the study. Factors that played a role in the selection of the countries include their geographic proximity or distance to New Zealand, their experience with terror, their similarities in ethnicity, and their similarities in religion. While a single media source was selected from some countries, inclusion of more than one media source from other countries in the study was due to such factors. Only the news published on the day of the event and have the highest number of read counts were included in the study. These news items were analyzed by content analysis method. The obtained statistical data are presented in tables. News contents were transferred to figure and tables under the titles of "names and messages on the magazines and included in the manifesto" and "news headlines", "the aim of the attack", "the number of casualties", "the target group of the attack", "the triggering factors for the attack", "weapon(s) used in the attack", "information about detainees", "name(s) of the attacker(s)", "gunman's manifesto and shooting video". The contents of the data obtained from information under these titles were evaluated in terms of 5W's & H, journalists' questions according to the way they took part in the news. **Results:** As a result of the analyzes, it was determined that the news contents analyzed were mainly informative. Information was given about the manifesto in 10 media sources and footage of the attacks in 13 media sources. The purpose of the attack was mentioned in 5 media sources. The number of people who lost their lives or were injured in the attack was included in 14 media sources. The target group of the attack has been stated as Muslims in 11 media sources and Muslims and immigrants in 6 media sources. The factors that triggered the attack were mentioned in 7 media sources. The weapon used in the attacks is mentioned in 10 media sources. Information on detainees was provided in 8 media sources. 8 media sources provided information about those detained after the attack. **Conclusion:** As a result of the content analysis, it was concluded that the news contents touched on the causes and solutions of terrorist attacks through this incident.

Anahtar Kelimeler: Terör saldırısı; terörizm; Yeni Zelanda cami saldırıları; uluslararası çevrim içi medya; içerik analizi

Keywords: Terror attack; terrorism; New Zealand mosque attacks; international online media; content analysis

Correspondence: Emine ŞENTÜRK

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Fen Bilimleri ABD, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: emine.senturk@ogr.iu.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 14 Feb 2020

Received in revised form: 24 Mar 2020

Accepted: 30 Mar 2020

Available online: 17 Nov 2020

2619-9459 / Copyright © 2020 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Terörün, eski çağlardan günümüze kadar farklı coğrafyalarda farklı sebeplerle ortaya çıktığı ve masum insanların hayatına kastettiği bilinen bir gerçektir. Bu çalışma, 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda'da gerçekleşen ve birçok insanın hayatını kaybetmesine neden olan cami saldırılarının, İngilizce yayın yapan uluslararası çevrim içi medyada yer alış biçiminin, bu medya kaynaklarının olay günü yayımladıkları ve okunma sayıları en yüksek olan haberler üzerinden ele alarak, benzer ve farklı yönlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Medyanın, ülke gündemlerini yönetmekte ne kadar büyük bir gücü olduğu göz önüne alındığında, bu çalışma ile farklı ülkelerin tüm dünyanın dikkatini çeken böyle bir terör hadisesine bakışlarının medya penceresinden yansıtılması amaçlanmıştır.

Konuyla ilgili yapılan literatür taramasında, benzer terör hadiselerinin ele alındığı başka çalışmalara rastlanmıştır. Valcore ve Buckler tarafından yapılan bir çalışmada, 12 Haziran 2016'da meydana gelen Pulse gece kulübü saldırısı ile ilgili, The New York Times, The Washington Post ve USA Today gibi etkili yayın organlarının haber içerikleri analiz edilmiştir. Bir başka çalışmada Los Angeles Times ve New York Times'ın Las Vegas ve Orlando saldırılarının akabindeki bir haftalık süreçte yayınladıkları haberlerin içerikleri mukayese edilmiştir.^{1,2} Elbeke'nin çalışmasında, Amerika'nın Irak'a müdahalesiyle ilgili televizyon haberleri içerik analizine tabi tutulmuştur. Bir başka çalışmada ise ABD'deki toplu katliamlarda ve nefret suçlarında yurt içi teröristlere uygulanan yasal çifte standardın kitle iletişim araçları ile nasıl pekiştirildiği ele alınmıştır.^{3,4} Ancak şimdiye kadar bir terör olayını haber içerikleri açısından inceleyen hiçbir çalışmada, çalışmamızda olan sayıda medya kaynağının analiz edildiğine rastlanılmamıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışmada, Yeni Zelanda, Avustralya, Sri Lanka, Endonezya, Malezya, İngiltere, Fransa, İspanya, İtalya, Belçika, Almanya, Rusya, Amerika, Lübnan olmak üzere 14 farklı ülkeden; english.almanar.com.lb, Stuff.co.nz, Nzherald.co.nz, Heraldson.com.au, Adaderana.lk, Island.lk, Sundaytimes.lk, Antanews.com, Malaysiakini.com, Thesun.co.uk, Daily-

mail.uk, Rfi.fr, Elpais.com, Ansa.it, Euroactive.com, Spiegel.de, Sputniknews.com, Nytimes.com, Washingtonpost.com olmak üzere 19 farklı çevrim içi medya kaynağına ait haber içerikleri incelenmiştir. Çalışmanın örnekleminin, 14 farklı ülkeden toplam 19 tane çevrim içi medya kaynağıyla çevrelenmiş olmasının nedeni, çalışmayı mümkün olan en geniş ölçekte tutma çabasıdır. Çevrim içi yayın yapan medya kaynaklarının tercih edilme nedeni ise içeriklerinin sürekli güncellenebilir olmaları, ses, görüntü ve diğer kaynaklarla bağlantı sağlayarak ulaşma imkânı sağlamalarıdır.

Ülkelerin seçiminde, Yeni Zelanda'ya olan coğrafi yakınlık ya da uzaklıkları, terör konusunda sıkıntı yaşayıp yaşamamaları, etnik açıdan benzerlik gösterip göstermemeleri, dinî olarak aynı ya da farklı olmaları gibi etkenler rol oynamıştır. Birçok ülkeden tek bir yayın organı seçilirken, birkaç ülkeden birden fazla yayın organı yine bu tür etkenler nedeni ile çalışmaya dâhil edilmiştir. Ülkelerinde, okunma sayıları yüksek olmasına rağmen İngilizce yayın yapmayan çevrim içi medya kaynakları çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Çalışmada kullanılan haber verileri, seçilen medya kaynaklarının resmi web siteleri taranarak elde edilmiştir. Haber metinleri, seçilen anahtar kelimeler ya da konulara metin içerisinde hangi sıklıkta yer verildiği esasına göre, içerik hakkında bir kanıya varmayı sağlayan içerik analizi yöntemi kullanılmak suretiyle incelenmiştir.⁵

Çalışmanın evreninin, olay günü yayımlanan haberlerle sınırlandırılmasının sebebi çevrim içi medya kaynaklarının, konunun sıcaklığını koruduğu ilk gün içerisinde olayı nasıl ele aldıklarını anlamak içindir. Olayın gerçekleştiği gün çıkan çevrim içi haberler içerisinde, en yüksek okunma sayısına sahip olan haberler çalışmaya dâhil edilmiş ve bu seçimde Haber metre (www.habermetre.com) şirketinin veri tabanından yararlanılmıştır. Bu sayede, daha geniş bir okur kitlesi üzerinden ülke halklarının bu saldırıya hangi çerçeveden baktıklarının tespiti amaçlanmıştır.

İçerik analizi yapılırken, bazı anahtar kelimelerin ne sıklıkta ve ne şekilde kullanıldığına, haberin manşetine, olayın içeriğinde yer verilen hususlara, saldırının amacının verilmiş biçimine, saldırıyı düzenleyenlere, görgü şahitlerinin ifadelerine, güvenlik ön-

lemelerine, yetkililerin olayla ilgili yaptıkları açıklamalara yer verilip verilmediğine bakılmıştır. Yayın organı tarafından olayın, “silahlı saldırı” olarak mı “katliam” olarak mı değerlendirildiği, saldırıda hedeflenen kitlenin medya kaynağında “İslamofobi kaynaklı Müslümanlar” olarak mı yoksa “beyaz ırkçılıktan kaynaklı göçmenler” olarak mı gösterildiği, haber içeriklerinde kullanılan kelimelerden tespit edilmeye çalışılmıştır. Seçilen medya kaynaklarına ait haber içerikleri, tek tek incelenerek tüm içerikler tablolara aktarılmıştır.

BULGULAR

Çalışmamızı oluşturan medya kaynağı, bu kaynağın hangi ülkenin yayın organı olduğu ve haberin başlığı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 2’de, gazetelerin haberi veriş şekline göre haberin niteliği, saldırganın nasıl tanımlandığı, saldırganın yayımladığı manifestoya haberde yer verilip verilmediği, saldırganın eylemiyle eş zamanlı yayımladığı görüntülerden metinde bahsedilip bahsedilmediği hususları yer almaktadır.

Haber niteliklerinin, 5 yayın kaynağıyla ağırlıklı olarak bilgilendirme niteliğinde olduğu, bunu 4 yayın

kaynağıyla karşılaştırma niteliğindeki haberlerin takip ettiği görülmektedir. Saldırgan(lar)ın kimliği hakkında 3 haberde hiçbir bilgiye yer verilmezken, 10 haberde saldırgan(lar)ın 1 ya da 1’den fazla kişi olarak, “ırkçı”, “Avustralyalı”, “suikastçılar”, “silahlı saldırgan(lar)”, “beyaz ırkçı” gibi sıfatlarla yer verilmekteyken, 6 haberde ise Brenton Tarrant’ın açık adı belirtilmektedir. On yayın kaynağında manifesto, 13 yayın kaynağında ise canlı yayın görüntüleriyle ilgili bilgi verildiği görülmektedir. Almanya, Belçika, ABD, Lübnan, Avustralya, Rusya, Malezya ve İngiltere’den bir yayın kaynağında, saldırıyla ilgili hem manifesto hem de canlı yayın görüntüleri hakkında bilgi verildiği görülürken, İtalya ve İspanya haber kaynaklarından çalışmaya dâhil edilen haberlerde, manifesto ve canlı yayın görüntüleri hakkında hiçbir bilgiye rastlanmamıştır.

Tablo 3’te, haber kanallarında saldırının amacının, hedef kitlesinin, ölü ve yaralı sayılarının ve verilip verilmediği, verildiyse ne şekilde verildiği hususu yer almaktadır.

Almanya ve Belçika haber kaynaklarının, saldırıda hayatını kaybeden ve yaralananların sayısı, saldırının amacı ve hedef kitlesi hakkında hiçbir

TABLO 1: İçerik analizi yapılan haber kaynakları, ülkeleri ve haber başlıkları.

Ülke	Online Medya Kaynağı	Haberin Başlığı
Lübnan	Almanar.com.lb	Yeni Zelanda cami saldırganı manifesto yayınladı, ateş ettiği anları cami yayınladı
Sri Lanka	Adaderna.lk	Polis Christchurch kentinde iki camiye yapılan silahlı saldırıya müdahale etti
	Sundaytimes.lk	Yeni Zelanda’da silahlı bir adam camiye ateş açtı, Bangladeş Kriket takımı oyuncularının zarar görmediği bildirildi
	Island.lk	Yeni Zelanda katliamı ultra milliyetçiliğin devam eden yaralanan ehliklerine dikkat çekiyor
Malezya	Malaysiakini.com	Yeni Zelanda’daki camilere yapılan silahlı saldırıda 49 ölü, düzinelerce ağır yaralı
Yeni Zelanda	Stuff.co.nz	Dünya Medyasından Christchurch camilere yapılan silahlı saldırıya tepki
	Nzherald.co.nz	Christchurch’de camilere yapılan silahlı saldırı müslüman liderler dünya çapındaki kınamalara katıldı
Avustralya	Heraldsun.com.au	Christchurch katliamı: Donald Trump, Kraliçe Elizabeth ve diğer dünya liderlerinden Yeni Zelanda silahlı saldırısına tepki
ABD	Nytimes.com	Yeni Zelanda katliamı beyaz ırkçılığın ulaştığı küresel boyutu vurguluyor
	Washingtonpost.com	Cami saldırısı birbirine bağlı dünyamızın daha tehlikeli bir şekilde büyüdüğünü gösteriyor
Endonezya	Antaraneews.com	Yeni Zelanda saldırısında silahla yaralanan iki Endonezya vatandaşı hastaneye kaldırıldı
İngiltere	Thesun.co.uk	Kate Garraway Yeni Zelanda’daki dehşet dolu cami saldırısı sonrası ailesiyle irtibata geçmeyen çalıştığını açıkladı
	Daiymail.co.uk	Seyahatleri sırasında birşeyler oldu
Fransa	Rfi.fr	Yeni Zelanda’daki cami nişancısı Fransa’yı ilham kaynağı olarak gösterdi
Almanya	Spiegel.de	Çevrimiçi beslenen aşırı sağcılığın büyüyen tehlikesi
Belçika	Euractiv.com	Christchurch çağırısı: AB’nin terör karşıtı önlem alma hakkı konusundaki çabası
İspanya	Elpais.com	Yeni Zelanda saldırganının silahlanma üzerinde İspanyol katilin adının yer alması
Rusya	Sputniknews.com	Christchurch cami saldırısının arkasındaki şüpheli polis memurları tarafından tutuklandı
İtalya	Ansa.it	Salvini dikkat etmeye değer tek şeyin İslami aşırıçılık olduğunu söyledi

TABLO 2: Haberlerin niteliği, saldırgan(lar)ın kimliği, manifesto ve canlı yayın görüntüleri.

Ülke	Online Medya Kaynağı	Haberin Niteliği	Saldırganların Kimliği	Manifesto	Canlı Yayın Görüntüleri
Sri Lanka	Adaderana. lk	Bilgilendirme	Silahlı saldırganlar	Yok	Var
Malezya	Malaysiakini.com	Bilgilendirme	Silahlı saldırgan	Var	Var
Endonezya	Antaranews.com	Bilgilendirme	Bilgi yok	Yok	Yok
İngiltere	Dailymail.co. uk	Bilgilendirme	Brenton Tarrant	Var	Var
Rusya	Sputniknews.com	Bilgilendirme	Silahlı saldırgan Brenton Tarrant	Var	Var
Yeni Zelanda	Stuff. co. nz	Karşılaştırma	Avustralyalı silahlı saldırgan	Yok	Var
Avustralya	Heraldsun. com. au	Karşılaştırma	Avustralyalı Brenton Tarrant	Var	Var
İspanya	Elpais.com	Karşılaştırma	Suikastçılar	Yok	Yok
İtalya	Ansa. it	Karşılaştırma	Bilgi yok	Yok	Yok
Lübnan	Almanar.com.lb	Açıklama	Avustralyalı silahlı saldırgan	Var	Var
Fransa	Rfi.fr	Açıklama	Brenton Tarrant	Var	Yok
ABD	Washingtonpost.com	Korku	Beyaz ırkçı birisi	Var	Var
Sri Lanka	Sundaytimes.lk	Korku	Silahlı saldırgan	Yok	Yok
Yeni Zelanda	Nzherald.co.nz	Tepki	1' Avustralyalı 4 kişi	Yok	Yok
İngiltere	Thesun.co.uk	Tepki	İki silahlı adam	Yok	Var
ABD	Nytimes.com	Tedirginlik	Beyaz ırkçı birisi	Var	Var
Belçika	Euractiv.com	Beklenti	Bilgi yok	Var	Var
Almanya	Spiegel.de	Eleştiri	Avustralyalı Brenton Tarrant	Var	Var
Sri Lanka	Island.lk	İddia	Brenton Tarrant	Yok	Var

TABLO 3: Saldırının amacı, ölü ve yaralı sayıları ve hedef kitlesi.

Ülke	Online Medya Kaynağı	Saldırının Amacı	Ölü ve Yaralı Ayılları	Hedef Kitlesi
Lübnan	Almanar.com.lb	Yok	En az 50 ölü	Müslümanlar
Sri Lanka	Adaderana.lk	Yok	Birçok yaralı ve ölü	Müslümanlar
	Sundaytimes.lk	Yok	Yok	Müslümanlar ve göçmenler
	Island.lk	Var*	49 ölü	Müslümanlar
Malezya	Malaysiakini.com	Yok	40 ölü	Müslümanlar
	Yeni Zelanda	Stuff.co.nz	Yok	49 ölü
Avustralya	Nzherald.co.nz	Yok	49 ölü	Müslümanlar
	Heraldsun.com.au	Var**	49 ölü	Müslümanlar ve göçmenler
ABD	Nytimes.com	Var*	49 ölü ve 48 yaralı	Müslümanlar ve göçmenler
	Washingtonpost.com	Yok	2 yaralı	Müslümanlar
Endonezya	Antaranews.com	Yok	49 ölü	Müslümanlar
İngiltere	Thesun.co.uk	Yok	49 ölü ce 20'den fazla yaralı	Müslümanlar
	Dailymail.co.uk	Var*	Yok	Müslüman ve göçmenler
Fransa	Rfi.fr	Var*	49 ölü	Müslümanlar ve göçmenler
Almanya	Spiegel.de	Yok	Yok	Yok
Belçika	Euractiv.com	Yok	Yok	Yok
İspanya	Elpais.com	Yok	50 ölü ve 48 yaralı	Müslümanlar
Rusya	Sputniknews.com	Yok	49 ölü	Müslümanlar
İtalya	Ansa.it	Yok	Yok	Müslümanlar ve göçmenler

*Yüksek doğum oranlarıyla Avrupalı nüfusun yerini almakta olan göçmenler, ** ABD'de bir iç savaş çıkarma umudu.

bilgiye yer vermedikleri görülmektedir. Toplam 5 haberde saldırının amacına değinilirken, 14 haberde bununla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmektedir. Rfi, Daily Mail, New York Times ve Island, saldırının amacıyla ilgili “yüksek doğum

oranları ile Avrupalı nüfusun yerini almakta olan göçmenler” ifadesine yer verirken; Herald Sun, “ABD’de bir iç savaş çıkarma umudu” olarak yer vermektedir. Sunday Times, Herald Sun, New York Times, Daily Mail, Rfi ve Ansa’da saldırının hedef kitlesi “Müslü-

TABLO 4: Saldırıyı tetikleyen faktörler, saldırıda kullanılan silah ve gözümlüne alınanlar hakkında bilgi.

Ülke	Online Medya Kaynağı	Saldırıyı Tetikleyen Faktörler	Saldırıda Kullanılan Silah	Gözümlüne Alınanlar
Lübnan	Almanar.com.lb	Yok	Yok	Yok
Sri Lanka	Adaderana.lk	Yok	Yok	Yok
	Sundaytimes.lk	Milliyetçilik	Üzerinde isim ve mesajlar olan iki tane tüfek	Yok
	Island.lk	Yok	Üzerinde isim ve mesajlar olan iki tane tüfek	Yok
Malezya	Malaysiakini.com	Yok	Yok	3erkek 1 kadın
Yeni Zelanda	Stuff.co.nz	Yok	Yok	4 erkek 1 kadın
	Nzherald.co.nz	Yok	Yok	4 kişi
Avustralya	Heraldsun.com.au	Anders Breivik ve Dylann Roof'dan esinlenme	Tüfek	Yok
ABD	Nytimes.com	Dylan Roof'dan esinlenme ve Avrupa'ya yapılan göçü azaltma	Tüfek	Yok
	Washingtonpost.com	Yok	Yok	3 kişi
Endonezya	Antaranews.com	Yok	Siyah renkli uzun namlulu otomatik silahlar	Yok
İngiltere	Thesun.co.uk	Yok	AR15 tüfeği	Yok
	Dailymail.co.uk	Fransa seçimlerinde Marine Le Pen'in yenilmesi ve Ebba Akerlund'in ölümü	Yok	3 erkek ve 1 kadın
Fransa	Rfi.fr	Fransa seçimlerinde Marine Le Pen'in yenilmesi ve Ebba Akerlund'in ölümü	Tüfek	4 kişi
Almanya	Spiegel.de	Yok	Yok	4 kişi
Belçika	Euractiv.com	Josue Estabanez'den esinlenme	Üzerinde isim ve mesajlar olan iki tane tüfek	Yok
İspanya	Elpais.com	Milliyetçilik	Tüfek	Yok
Rusya	Sputniknews.com	Yok	Üzerinde isimler olan silahlar	3 erkek ve 1 kadın
İtalya	Ansa.it	Yok	Yok	Yok

manlar ve Göçmenler” olarak belirtilirken, diğer 11 yayın kaynağında hedef kitle sadece “Müslümanlar” olarak yer almaktadır.

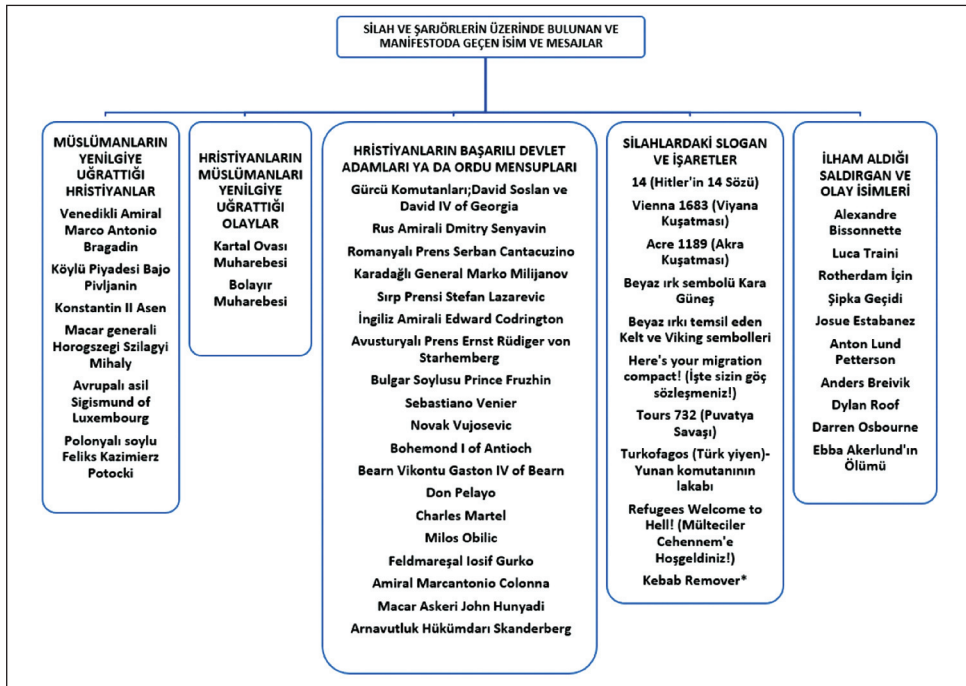
Saldırıyı tetikleyen faktörler, saldırının neyle gerçekleştirildiği ve gözümlüne alınanlar hakkındaki bilgiler Tablo 4'te görülmektedir.

Toplam 12 haberde, saldırıyı tetikleyen faktörlere yer verilmediği görülmektedir. Sri Lanka'dan Sunday Times ve İspanya'dan El País'in haberlerinde saldırıyı tetikleyen faktörün “Milliyetçilik” olduğu vurgulanırken, Belçika'dan EurActiv'de saldırıyı tetikleyen faktörün, “Josue Estabanez” olduğu belirtilmektedir. İngiltere'den Daily Mail ve Fransa'dan Rfi, saldırıyı tetikleyen faktörleri, “Fransa Seçimlerinde Marine Le Pen'in Yenilmesi ve Ebba Akerlund'in Ölümü” olarak belirtmektedirler. Ayrıca “Dylann Roof'dan Esinlenme”ye ek olarak, Herald Sun, “Anders Breivik'den Esinlenme”yi, New York Times ise “Avrupa'ya Yapılan Göçü Azaltmayı” saldırıyı tetikleyen faktörlere dâhil etmişlerdir. Toplam 9 haber kaynağında, saldırı silahı hakkında hiçbir bilgi yer almazken diğer haber kaynaklarında saldırı silahıyla ilgili ağırlıklı olarak “tüfek” olduğu bilgisine yer verilmektedir. Toplam 11 haber kaynağında, saldırıdan sonra gözümlüne alınanlar hakkında bilgi veril-

mezken, diğer haber kaynaklarında 3, 4 veya 5 kişi olduğuna dair değişken sayılar yer almaktadır.

Olay sonrasında alınan güvenlik önlemlerinden, 8 haber kaynağında bahsedilmektedir. On dört haber kaynağı ise olay hakkında görüş bildiren yetkililerin açıklamalarına yer vermiştir. Açıklama yapan yetkililer arasında, Christchurch polis komiseri Mike Bush, Donald Trump, Justin Trudeau, Kraliçe Elizabeth, Papa Francis, Emmanuel Macron, Theresa May, Imran Khan ve daha birçok ülke lideri ve bazı sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamaları 3 haber kaynağında (Stuff.co.nz, Nzherald.co.nz, Herald-sun.com.au) “bu saldırının dünyada yükselmekte olan ırkçılık ve İslam karşıtlığının en yeni örneği olduğu ve İslam karşıtı nefret kaynaklı saldırıların temsil ettiği anlayışın, Batı toplumunu kanser gibi sarmakta olduğu” şeklinde yer almıştır. Haber kaynaklarından 6 tanesinde bahsedilen diğer yetkililerin yanında Yeni Zelanda başbakanı Jacinda Anderen'in açıklamaları ayrıca ve ayrıntılı olarak verilmiştir.

Saldırının kullandığı silah ve şarjörler üzerinde yazılı olan ve yayımladığı manifestoda bahsi geçen yer, birey ve olay isimleriyle verilen mesajlar aşağıda şematize edilmiştir (Şekil 1).

ŞEKİL 1: Silah ve şarjörler üzerinde bulunan ve manifestoda geçen isim ve mesajlar.

*Kebabın, Bosnalı Türklere ve aslında Müslüman kültürüne ait bir yemek olması nedeni ile Sırların etnik temizlik emelleriyle kebabın ortadan kaldırılması fikrinin örtüşmesinden doğan bir isim.⁶

TARTIŞMA

Haber başlıklarının verildiği **Tablo 1** incelendiğinde, Fransız haber kaynağı Rfi'nin, saldırganın Fransa'yı ilham kaynağı olarak göstermesini, İspanyol haber kaynağı El País ise saldırganın manifestosunda, İspanyol katilini işaret etmesini haber başlıklarına taşıyarak, gerçekleşen olayın içerisinden kendi ülkelerini ilgilendiren hususu ön plana çıkarmış oldukları görülmektedir. Fransa'dan Rfi'nin yayımladığı haberde saldırının sebebi, aşırı sağcı lider Marine Le Pen'in Fransa'daki başkanlık seçimlerini kaybetmesi üzerinden değerlendirilmiş ve Le Pen'in, National Rally sözcüsü Sébastien Chenu'nun terör saldırısı ile partisinin göçmenlerle mücadelesi arasında ayırım yapılmasıyla ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Haberin, ilk gün derlenen bilgiler ışığında yayımlandığı da göz önüne alındığında içeriğin objektif olarak aktarıldığı, 5N 1K haberciliğine uygun olduğu ve "Yeni Zelanda'daki Cami Nişancısı Fransa'yı İlham Kaynağı Olarak Gösterdi" haber başlığıyla uyumlu olduğu görülmektedir.⁷ İspanya'dan El País'in haberinde, 2007 yılında Madrid'de Josué Estébanez isimli şahsın Carlos Palomino'yu öldürerek işlediği nefret suçundan bahse-

dilmektedir. Haberde, Yeni Zelanda failinin silahında Josué Estébanez isminin yer almasına ve diğer İspanyol isimlerden birkaçına daha değinilmiş ve başka bir ayrıntıya yer verilmemiştir. Çok sayıda insanın hayatını kaybettiği böyle büyük bir saldırıdan sonra, İspanya'nın terör konusunda sıkıntı yaşamış bir ülke olması da göz önüne alındığında medya kaynağının, biraz daha ayrıntılı ve empatik bir yaklaşımla olayı ele alması beklenirken olaya dair başka hiçbir ayrıntı vermeyip, sadece silaha adı geçen İspanyol figürlere değinmesi şaşırtıcıdır. Haberin bu açıdan, 5N 1K haberciliğine uyumlu olmadığı düşünülmektedir. Haberin içeriği ile "Yeni Zelanda Saldırısının Silahının Üzerinde İspanyol Katilin Adının Yer Alması" başlığı ele alındığında içerikle başlığın uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.⁸

Lübnan'dan Al-Manar'ın haberinde saldırının, Müslümanları hedef aldığına dair göze çarpan herhangi bir vurgulama bulunmamaktadır. Lübnan'ın dinî temsil oranları bakımından Müslümanların ilk sırada Hristiyanların ise ikinci sırada yer aldığı bir ülke olduğu göz önüne alınacak olunursa haber içeriğinde, dinî kimlikler üzerinden herhangi bir yorumda bulunulmaması objektif bir içerik açısından

fikir vermektedir. Haber içeriğine bakıldığında taraflı yorum sayılabilecek tek kısmın, manifesto başlığının Fransa kaynaklı çıkış noktasına yapılan “komploteorisi” yorumu olduğu söylenebilir. Haberin, olaya dair ayrıntılara yer vermesi bakımından 5N 1K habercilik ilkesiyle uyumlu olduğu görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda haberin, “Yeni Zelanda Cami Saldırısını Manifesto Yayımladı, Ateş Ettiği Anları Canlı Yayımladı” başlığına bakıldığında haberin içeriğiyle oldukça uyumlu olduğu görülmektedir.⁹

Avustralya’dan Herald Sun’ın haberinde gerçekleştirilen saldırılar, “massacre”(katliam) ifadesiyle yer bulmuş, saldırganın manifestosunda Trump’ı “yenilenen beyaz kimliğinin sembolü” olarak göstermesiyle Trump’ın saldırıyı, masum insanlara yönelik gerçekleştirilen “horrible massacre” (korkunç katliam) olarak değerlendirmesi ele alınmıştır. Haberde, taziyelerini bildiren diğer birçok devlet başkanına ve Müslüman liderlerin taziyeleriyle İslamofobiye dikkat çekmelerine de değinilmiştir. Haber içeriği ile “Christchurch Katliamı: Donald Trump, Kraliçe Elizabeth ve Diğer Dünya Liderlerinden Yeni Zelanda Silahlı Saldırısına Tepki” başlığı mukayese edildiğinde uyumlu oldukları görülmektedir.¹⁰ Saldırının sebebi, hedef kitlesi, saldırganı tetikleyen faktörler gibi ayrıntılara yer verilmediği için haberin 5N 1K haberciliğiyle uyumlu olmadığı görülmektedir.

Endonezya’dan AntaraNews’in haberinde Christchurch’deki saldırılarda yaralanan Endonezya vatandaşları hakkında bilgilere ve orada bulunan Endonezya vatandaşları için irtibat numaralarına ve Dış İşleri Bakanlığının açıklamasına yer verilmektedir. Haberin başlığı, “Yeni Zelanda Saldırısında Silahla Yaralanan İki Endonezya Vatandaşı Hastaneye Kaldırıldı” ile içeriğin gayet uyumlu olduğu görülmektedir.¹¹ Saldırıya dair verilen tek bilgi, Christchurch’deki 2 camiye yönelik olduğu ve Müslümanlar cuma namazındayken gerçekleştirildiği bilgisidir. Ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu bir ülkenin medya kaynağının, Müslümanlara yönelik böyle bir saldırıya bu kadar yüzeysel bir haber içeriği hazırlamış olması ve sadece kendi ülke vatandaşlarının tıbbi durumuna yer vermesi şaşırtıcıdır. Olayın detaylarıyla ilgili okuyucuyu aydınlatabilecek hiçbir bilginin bulunmaması, 5N 1K gazeteciliği açısından uyumlu değildir. Ma-

lezya’dan Malaysiakini’nin haberinde, Yeni Zelanda polis komiseri ve Başbakan Jacinda Ardern’in açıklamaları ile Avustralya Başbakanı Scott Morrison’un açıklamaları, saldırıda yaralanan ve hayatını kaybedenlerin sayısı, görgü şahitlerinin ifadeleri, maç için şehre gelen Bangladeş kriket takımının saldırıda zarar görmediği, Yeni Zelanda’da şiddet içerikli bir suçun çok nadir işlenmesinden dolayı polisin genellikle silah taşımadığı, ülkenin bu saldırıdan önce en son 1990 yılında böyle büyük çapta bir saldırı atlattığı, saldırganın açık adına yer vermeden canlı yayın görüntülerinin içeriği, manifestosu, 8chan platformundaki paylaşımları, bu paylaşımlara ait hesaplarının açık adresleri, mahkemeye çıkarılacağı bilgileri gibi birçok ayrıntı yer almaktadır. Haber içeriği ile “Yeni Zelanda’daki Camilere Yapılan Silahlı Saldırıda 49 Ölü, Düzinelerce Ağır Yaralı” şeklindeki haber başlığının uyumlu olduğu görülmektedir.¹² Haber başlığı ve içerik göz önüne alındığında, saldırıyla ilgili empatik bir tavır sergilendiği anlaşılmaktadır. İngiltere’deki Teesside Üniversitesi Gazetecilik ve Dijital Medya Bölümü öğretim üyesi Antje Glück, gazetecilerin duygusal okuryazarlıklarının önemine değindiği bir makalesinde, empati eğitiminin, gazetecilik mesleğinde profesyonel iletişim için gereken eğitimin ayrılmaz bir parçası olması gerektiği kanısına varmıştır. Makalesinde, Bournemouth Üniversitesi Gazetecilik Bölümü öğrencilerinin bir proje kapsamında, Nepal depremi sonrası afetzedelerle röportajlar yaptığını ve neticesinde, gazetecilik etiğini ve mesleki uygulama standartlarını her açıdan dikkate alan bir beceri kazandıklarını gözlemlemiştir. Makalede, bu proje sonrasında empati eğitimi dersinin, İngiltere’nin diğer üniversitelerinde de gazetecilik bölümlerinde müfredata eklenmeye başladığı, ancak hâlâ Gazetecilerin Eğitimi Ulusal Konseyi ve Radyo-Televizyon Gazeteciliği Eğitim Konseyi tarafından bu konuda bir adım atılmadığı belirtilmiştir.¹³ Ancak aynı yayın organında, saldırıya ait sosyal medya hesaplarının isimlerinin açıkça paylaşılmasının, terör eylemcisinin fikirlerini yayma beklentisine hizmet etmek olduğu söylenebilir. Kazan’ın terör-medya ilişkisi konusunda yazdığı makalede, terör ve medya arasında birbirini besleyen gayriresmî bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Makalede, terör örgütlerinin günümüz teknolojik im-

kânlarını kullanarak sosyal medyada açıkça propaganda yaptıkları ve medyanın da tiraj kaygısıyla mevcut haber ihtiyacını karşılamak adına terör örgütlerinin ücretsiz reklamını yaptıkları ifade edilmektedir.¹⁴ Haberde saldırıların, ibadet hâlindeki Müslümanlara yönelik yapıldığı belirtilmektedir. Ancak herhangi bir aşırıcılık mukayesesine değinilmemektedir. Haberin değindiği tüm ayrıntılar göz önüne alındığında, 5N 1K haberciliğiyle oldukça uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Rusya'dan Sputnik'in haber içeriği incelendiğinde, hadisenin görgü tanıklarının ifadeleri, yetkililerin yayımladıkları taziye ve kınamalar, failin manifestosu ve canlı yayın görüntüleri, hayatını kaybeden ve yaralananlarla ilgili bilgiler sürekli güncellenerek çok zengin bir içerikle verildiği görülmektedir. Ayrıca hadise, "massacre"(katliam) olarak nitelendirilmiş olup, kullanılan haber dilinde açıkça kınama olduğu anlaşılmaktadır. Haberde, saldırganın yakalandığı anların görüntülerine dair bilgiler ve değerlendirmelerde yer almıştır. Haberin içeriği, konuyu her açıdan ele aldığı için 5N 1K haberciliğiyle oldukça uyumlu iken haber başlığı olan, "Christchurch Cami Saldırısının Arkasındaki Şüpheli Polis Memurları Tarafından Tutuklandı" cümlesinin içerik fakirliği metin zenginliğiyle uyumlu olmamıştır.¹⁵

Almanya ve ABD yayın organları ile Sri Lanka'dan Island'ın yayımladığı haberlere bakıldığında olayı, ırkçılık üzerinden değerlendirmeye aldıkları anlaşılmaktadır. Almanya'dan Der Spiegel'in haberinde, aşırı sağcılık ve beyaz milliyetçiliğinin küresel boyutlarda ulaştığı tehlikeye ve dünya üzerindeki Müslüman karşıtlığına çevrim içi platformlar üzerinden yapılan yayınlar açısından değinilmektedir. Haberde, Tarrant'ın saldırıyı canlı yayımlarken videoya yapılan destekleyici yorumlara yer verilmekte, Facebook'un içeriği engellemek adına ilk uyarıyı canlı yayın bittikten 12 dk sonra verdiğine, buna rağmen isteyenlerin hâlâ bir şekilde bu görüntülere ulaşabildiğine tepki gösterilmektedir. Haberin içeriği ile "Çevrim içi Beslenen Aşırı Sağcılığın Büyüyen Tehlikesi" başlığı arasında uyum olduğu, ancak hadisenin ayrıntılarıyla ilgili bilgilere yer verilmemesinden dolayı 5N 1K ilkesiyle uyumlu olmadığı görülmektedir.¹⁶ ABD'den Washington Post'un haberinde ise beyaz ırkçılığın, saldırganın 9 siyahiye saldıran Dylan Roof'tan ilham

aldığı ifadeleri üzerinden değerlendirmeye tabi tutulduğu görülmektedir. Müslüman ve göçmen düşmanlığının, bu yüzyılda teknoloji nedeni ile sınır tanımadığı belirtilmektedir. Haberde çoğunlukla, beyaz ırkçılığın büyüyen tehlikesine değinilmiş, ama bu hadise üzerinden bir mukayeseye ya da yoruma gidilerek açıkça bir tutum ya da tavır alınmamıştır. Sadece bir yerde olayla ilgili "Friday's terorism"(Cuma günü gerçekleşen terör saldırısı) ifadesine yer verilerek, olayın bir terör saldırısı olduğu açıkça belirtilmektedir. Haberin içeriği ile "Cami Saldırısı Birbirine Bağlı Dünyamızın Daha Tehlikeli Bir Şekilde Büyüdüğünü Gösteriyor" başlığının uyum gösterdiği görülmektedir.¹⁷ Haberin içeriği ve başlığı göz önüne alındığında, 5N 1K haberciliğiyle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. ABD'den New York Times'ın haberinde saldırı, "massacre"(katliam) olarak nitelendirilmekte ve beyaz ırkçılığın küresel olarak yayılmasına çevrim içi katkı sağlayan sebepler, saldırganın manifestosunda belirttiği sebepler açısından tek tek ele alınmaktadır. Haberin içeriğinde bu tür hadiseleri meydana getiren katillerin nasıl ortaya çıktıkları ve ne şekilde böyle saldırılar gerçekleştirecek hâle geldikleri konusunun ele alındığı görülmektedir. Hem çevrim içi platformların bu tür eylemlere zemin hazırlayacak içerikleri küresel olarak yayması hem de İtalya İç İşleri Bakanı Matteo Salvini, Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, ABD Başkanı Donald Trump gibi politikacıların ortaya koydukları radikal görüşler neticesinde, bu tür saldırganların ortaya çıktığı kanısına varılmaktadır. Haberin başlığı olan "Yeni Zelanda Katliamı Beyaz ırkçılığın Ulaştığı Küresel Boyutu Vurguluyor" ile haberin içeriği mukayese edildiğinde uyumlu olduğu görülmektedir.¹⁸ Hadisenin ayrıntılarına değinilmemesi açısından ise 5N 1K habercilik ilkesiyle uyumlu olmadığı söylenebilir. Sri Lanka'dan Island'da hadise, ultra milliyetçilik kaynaklı bir "Lone Wolf" (Yalnız Kurt) terör saldırısı olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca olay, "horrendous bloodbath" (korkunç katliam) şeklinde nitelendirilmiş ve I. Dünya Savaşı sırasında uluslararası bölünmelere ve karşılıklı düşmanca kamplaşmalara, Balkanlardaki Sırp Milliyetçiliğine değinilmiş, Tarrant'ın silahında bulunan ultra milliyetçi Sırp askerlerinin isimleri üzerinden Balkan Savaşları ve milliyetçiliğin etkileri belirtilmiştir. Avrupa'da artık var olmayan toprak sıkıntılarının yerini, beyaz üstünlükçülerin ırkçı etnik kimlik mese-

lelerine bıraktığı vurgulanmıştır. Haberde Trump üzerinden gidilerek, beyaz ırkçı politikacıların da bu tür hadiselerle ilham verdikleri görüşüne değinilmektedir. Hadisenin ayrıntıları açısından, haber içeriğinin sığ kalması nedeni ile 5N 1K habercilik ilkesine uyumlu olmadığı anlaşılmaktadır. Haberin içeriği ile “Yeni Zelanda Katliamı Ultra Milliyetçiliğin Devam Eden Tehlikelerine Dikkat Çekiyor” başlığının ise uyumlu olduğu görülmektedir.¹⁹

Yeni Zelanda medya kaynakları ise olayı, yetkililerin açıklamaları ve dünya genelinden yayımlanan taziye ve kınamalar çerçevesinden ele almıştır. Yeni Zelanda’da Stuff’da yer alan haberde, ülke başbakanı Jacinda Ardern’in ve diğer birçok ülke yetkilisinin açıklama ve taziyelerine yer verilmiş, saldırı “terrorist attack”(terör saldırısı) olarak ifade edilmiş ve South China Morning Post, Asia Times, Al Jazeera, Cable News Network, New York Times, BBC ve The Guardian gibi yayınlarda ele alınmış şekli habere taşınmıştır. Genel hatlarıyla yaşanan hadisenin ayrıntılarına değindiği için içeriğin, 5N 1K haberciliğiyle uyumlu olduğu söylenebilir. Haberin içeriği ile “Dünya Medyasından Christchurch’de Camilere Yapılan Silahlı Saldırıya Tepki” başlığı arasında uyum bulunmaktadır.²⁰ Yeni Zelanda’da Nz Herald’de yer alan haberde Pakistan Başbakanı Imran Khan, T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Endonezya Dış İşleri Bakanı Retno Marsudi ve Malezyalı politikacı Anwar Ibrahim gibi Müslüman liderlerin isimlerini vererek, saldırıyla ilgili taziye ve kınamalarına da haberde yer vermiştir. Batılı liderlerin ise isimleri verilmeden saldırıyla ilgili açıklama yaptıklarına değinilmiştir. Haber, içeriği açısından çok kısa olup hadisenin ayrıntılarına değinmemektedir. Bu bakımdan 5N 1K haberciliğiyle uyumlu olmadığı anlaşılmaktadır. Haberin içeriği ile “Christchurch’de Camilere Silahlı Saldırı: Müslüman Liderler Dünya Çapındaki Kınamalara Katıldı” şeklindeki başlığın uyumlu olduğu görülmektedir.²¹

Belçika’dan EurActiv’de Yeni Zelanda ve Fransa önderliğinde gerçekleştirilen çevrim içi platformlar üzerinden yayımlanan terör içerikli paylaşımları durdurmaya yönelik önlemler ele alınmaktadır. Haberde, Avrupa Birliği (AB) Konseyinin büyük ölçüde onayladığı terör içeriğine karşı yasama önerisi hakkında bilgi verilmekte, bu yasanın

uygulanmaya konması hâlinde küçük bloglar ve forumların bu durumdan olumsuz etkilenecekleri, Avrupalı kullanıcıların ifade özgürlüklerine engel olunacağı endişeleri yer almaktadır. Ayrıca haberde, terör içeriğinin ne olduğunun tanımının hükümeti eleştirenlere karşı suistimale açık politik bir mesele olduğu endişelerine de yer verilmektedir. Terör filtresiyle terör içeriğinin yayılmasının engellenmesi amaçlanırken IŞİD’in, savaş suçlarının belgesi sayılabilecek bazı görüntülerini Suriye arşivlerinden silinmesine de sebep olabileceği ihtimalî ortaya konulmuştur. Haberin sonunda, Yeni Zelanda Başbakanının daha küresel bir çözüme duyulan ihtiyaç nedeni ile daha fazla devletin bu konuda desteğine başvurulması gerektiği görüşüne yer verilmektedir. Haber içeriğinin, tamamen internet üzerinden teröre karşı alınabilecek önlemler üzerine sağduyulu bir yaklaşımla hazırlanmış olduğu söylenebilir. Ancak yine de olayın kendisiyle ilgili hiçbir ayrıntıya değinilmemesi 5N 1K habercilik ilkesi açısından eksiklik olarak değerlendirilebilir. Haber içeriğinin “Christchurch Çağırısı: AB’nin Terör Karşıtı Önlem Alma Hakkı Konusundaki Çabası” başlığı ile uyumlu olduğu görülmektedir.²²

İngiltere’den The Sun ve Sri Lanka’dan Sunday Times’in haberlerine bakıldığında, magazinel bir başlıkla olayı ele aldıkları göze çarpmaktadır. Sri Lanka’dan Sunday Times’in haberinde saldırı hakkında yeterli bilgi olmadığı gibi haber başlığının “Yeni Zelanda’da Silahlı Bir Adam Camiye Ateş Açtı; Bangladeş Kriket Takımı Oyuncularının Zarar Görmediği Bildirildi” şeklinde olması dikkat çekicidir.²³ Sunday Times’in spor, iş, eğlence, hava durumu gibi konularda haftalık yayımlar yapan merkezîyetçi bir medya kaynağı olduğu göz önüne alındığında, bu hadiseyi ele alışındaki sığ içeriğin ve tutumun yayıncılık sahası açısından aşına olmadığı bir haber olmasından ve bu haberi okuyucu kitlesinin ilgisini çekebilecek şekilde verebilme refleksinden kaynaklandığı söylenebilir.^{24,25} İngiltere’den The Sun’ın haberinde İngiliz gazeteci Kate Garraway’in birçok insan gibi Christchurch ve Auckland’de bulunan ailesi ve arkadaşlarına ulaşmaya çalıştığına dair ifadelerine ve saldırıyı “ığrenç” olarak nitelendirdiğine değinilmiştir. Haberde, olayın “horror attack”(korkunç saldırı), “horrendous attack”(korkunç saldırı) ya da “massacre”(katliam)

ifadeleriyle nitelendirilerek açıkça kınanmakta olduğu ve empatik bir yaklaşımla ele alındığı anlaşılmaktadır. Haberin ana teması, yakınlarıyla ilgili haber almaya çalışanlara ulaşıldığı kadarıyla ayrıntılı bilgi verileceğini duyurmak ve olaya dair bilinenleri aktarmaktır. Haberde saldırının, camide ibadet eden Müslümanlara yönelik olduğu belirtilmesine ve açıkça kınanmasına rağmen dinî kimlikler ya da aşırılıkçı gruplar üzerinden herhangi bir yorum yapılmadığı göze çarpmaktadır. Hadisenin ayrıntılarına, haber içeriğinde dağınık bir şekilde değinilmiş de olsa 5N 1K habercilik ilkesi açısından uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Haberin içeriği ile “Kate Garraway Yeni Zelanda’daki Dehşet Dolu Cami Saldırısı Sonrası Ailesiyle İrtibata Geçmeye Çalıştığını Açıkladı” başlığının haberin sadece ilk kısmı için uyum sağladığı, ancak metnin tümüyle uyumlu olmadığı görülmektedir.²⁶ Yayın organı formatının, magazin haberciliği olduğu hususu göz ardı edilmese dahi haber başlığının kişisel bir ayrıntı olması, habercilik açısından tartışılmaya muhtaç bir konudur.²⁷

Sri Lanka’dan Ada Derana’nın haberinde, polisin ve sağlık ekiplerinin olaya müdahalesinin ön plana çıkarıldığı ve haber içeriği ile “Polis Christchurch Kentinde İki Camiye Yapılan Silahlı Saldırıya Müdahale Etti” şeklindeki haber başlığının uyumlu olduğu görülmektedir.²⁸ Kullanılan dil açısından saldırı görüntülerine “korkunç” yorumu yapılması, saldırının kınandığını ifade etmekte, ancak olaya dair bilgilerin çok net ve detaylı olmaması açısından haberin 5N 1K ilkesine uyumlu olmadığı kanısına varılmaktadır. İngiltere’den Daily Mail’in haberinde, hadisenin katliam olarak ele alınması olaya karşı bir kınama ve karşı duruş olduğunu göstermektedir. Ancak haberin, Tarrant’ın bu saldırıyı gerçekleştirecek karakterde birisi olmadığı, seyahatler esnasında radikalleştiğinin anlatıldığı ve çocukluk resimlerinin de içeriğe dâhil edildiği kısımları, faile karşı bir yumuşama algısı verilmeye çalışılabileceğini akla getirmektedir. Savunmasız masum insanlara yönelik gerçekleştirilen böyle bir saldırının tetikçisinin, daha olayın sıcaklığını koruduğu o zaman diliminde bu tür bir yaklaşımla ele alınması, saldırıda hayatını kaybeden insanların yakınları açısından sağduyulu bulunmadığını düşündürmektedir. Haberin içeriği ile “Seyahatleri Sırasında Bir Şeyler Oldu” başlığı mu-

kayese edildiğinde oldukça uyumlu olduğu, olayın ayrıntılarına değinildiği için de 5N 1K habercilik ilkesiyle çelişmediği gözlenmektedir.²⁹

İtalya’dan Ansa’nın haberinde, İtalya İç İşleri Bakanı Matteo Salvini’nin, bu saldırı üzerine “dikkate değer tek aşırılıkçılığın İslami tür” olduğu yorumu yer almaktadır. Hadise, Müslümanların zarar görmesiyle neticelenmişken ve olay henüz tazeliğini korurken yine kurban üzerinden suçlayıcı bir dil ile eleştirilerde bulunmak sağduyunun çok uzağında bir davranışı ortaya koymaktadır. Ayrıca Yeni Zelanda kamu güvenliği biriminin yapmış olduğu açıklamaya yer vererek benzer hadiselerin, İtalya’da da vuku bulma tehlikesini bir misilleme saldırısı olması ihtimali üzerinden değerlendirmek de düşündürücüdür. Aynı haberde, saldırganın silahında aşırılıkçı kişilerin isimlerinin yazılı olduğundan ve bunlardan birinin de Kuzey Afrikalı 6 göçmeni vuran İtalyan neofaşist Luca Traini olduğundan bahsedilmekte olup, haberin objektif bilgi yansıtan tek kısmı burasıdır. Haber içeriğinin genel olarak çok kısa ve gerçekleşen hadisenin büyüklüğü dikkate alındığında da çok sığ olduğu, dolayısıyla haberin 5N 1K habercilik ilkesiyle uyumlu olmadığı söylenebilir. Haberin “Salvini Dikkat Etmeye Değer Tek Şeyin İslami Aşırıcılık Olduğunu Söyledi” başlığı ve içeriği karşılaştırıldığında da başlığın, haberin sadece ilk kısmını yansıttığı anlaşılmaktadır.³⁰

Tablo 2’de, haberlerin nitelikleri tasnif edilmiştir. Fransa’dan Rfi, Lübnan’dan Al-Manar ve İngiltere’den Daily Mail’in haber içerikleri, yaşanan saldırının gerekçelerini ve olayın örgüsünü anlatmaya yönelik bir tutumla ele alındığı için bu haberlerin, açıklama niteliğinde oldukları değerlendirilmiştir. İspanya’dan El País ve Avustralya’dan Herald Sun’da yayımlanan haberlerin, saldırının daha önce yaşanan benzer hadiselerle mukayesesi ve dünya liderlerinin açıklamalarında vurguladıkları benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmeye tabi tutulduğundan karşılaştırma tarzında olduğu görülmektedir. Yeni Zelanda’dan Stuff ve İtalya’dan Ansa’nın haberinde ise çeşitli basın kaynaklarının haber içeriklerinin mukayesesi ve benzer hadiselerin vuku bulması ihtimalinin ele alınması nedeni ile bir başka açıdan karşılaştırma tarzında olduğu görülmektedir. Almanya’dan Der Spiegel’in haberinde kontrolsüz çevrim içi platformlarda yayılan radikal görüşlere karşı bir tavır sergilendiğinden, haberin eleştiri niteliğinde ol-

duğu belirtilebilir. ABD'den Washington Post'un haberinde ırkçılık tehlikesine sürekli vurgu yapılarak dikkat çekilmesi nedeni ile korku niteliğinde olduğu ve bunun da terörün amacına hizmet edebileceğini söylemek yerinde olacaktır. Renard, Avrupa'da gerçekleştirilen IŞİD saldırıları sonrası korkunun artık günlük hayatın bir parçası olduğunu, yayın organlarının haber içerikleriyle bu amaca hizmet edebildiklerini, bunun IŞİD için büyük bir zafer olduğunu dile getirmektedir.³¹ ABD'den New York Times'ın haber niteliği değerlendirilecek olursa çevrim içi önlemler alınmadığı takdirde kötü içeriklerin hızla yayılması ve başkalarını da tetiklemesi ihtimalinden bahsettiği için tedirginlik olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Sri Lanka'dan Island'ın haberi, geçmişteki hadiselerin değerlendirilmesiyle saldırının çıkış noktasının bu hadiseler olduğu kanısı vurgulandığı için iddia niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Yeni Zelanda'dan NZ Herald ve İngiltere'den The Sun'ın haberlerinde, açıkça kullanılan anahtar kelimelerden ve haber dilindeki kınamadan yola çıkarak niteliklerinin tepki olduğu kanısına varılmaktadır. Belçika'dan EurActiv'de bahsi geçen çevrim içi önlemler meselesinin, küresel platformda uygulamaya konması temennisi üzerinden beklenti olduğu kanısına varılmaktadır. Sri Lanka'dan Sunday Times'ın haberinde Christchurch parlamento üyesi Amy Adams'ın saldırıyı kınayan yorumuna yer verilmesinden yola çıkılarak saldırıyla ilgili medya kaynağının, kınama tutumu içerisinde olduğu kanısına varılmaktadır. Sri Lanka'dan Ada Derana, Endonezya'dan AntaraNews, Rusya'dan Sputnik ve Malezya'dan Malaysiakini'nin haberlerinde ise nitelik, herhangi bir yoruma girmeden bilinenleri paylaşmak olduğundan bilgilendirme olarak değerlendirilebilir.

Üç yayın organı, saldırının kim ya da kimler tarafından yapıldığına ilişkin hiçbir bilgiye yer vermezken, 7 tanesi silahlı saldırgan veya saldırganlar/suikastçılar/2 silahlı adam ya da beyaz ırkçı birisi gibi eksik ve/veya yanlış bilgiye dayalı haber yapmıştır. Altı yayın organında ise failin ismi doğru bir şekilde yer almış, 2'sinde ise saldırganın uyuğu da doğru bir şekilde belirtilmiştir.

Bilindiği gibi kamuoyunu hızlı ve zamansız bilgilendirmek yerine doğru zamanda ve doğru şekilde bilgilendirmek, gazetecilik etiğinin vazgeçilmezlerindedir. Shibutani, uydurma haberlerin

etkilerini sosyolojik açıdan incelediği çalışmasında, gazetecilerin hızlı haber ulaştırma adına yanlış doğru demeden kamuoyuna aktardıkları bilgilerin, halkta güven sorunu oluşturduğunu, bu tür haberlerin resmî kanallardan yapılan açıklamalar ve yalanlamalara rağmen hâlâ dedikoduların dolaşmasının önüne geçilememesine sebebiyet verdiğini belirtmiştir. Pearl Harbor Saldırısı ve Kennedy suikastıyla ilgili bu tür haberlerin çok fazla dedikoduya yol açtığını ve resmî açıklamalar yapıldıktan sonra bile dedikodu kaynaklı haberlerin etkisiyle karmaşaların sürdüğünü belirtmiştir.³²

Tablo 3'te, olayda hayatını kaybeden ve yaralanan kişi sayılarına yer verildiği görülmektedir. Beş haber kaynağında bu konuda hiçbir bilgiye yer verilmemiştir. Bu eksiklik, haberin olayın hemen akabinde derlenmiş olmasından ya da haber kaynağının yeterince bilgi toplayamamış olabileceğinden kaynaklanabilir. Haberlerin çoğunda, ölü sayısının 49 kişi olduğu ifade edilmektedir. Olayın hemen ardından hastanede yaşamını yitirenler nedeni ile olayın olduğu gün yapılan yayınlarda, nihai ölü sayısının verilememesi makul bir neden olarak görülmektedir. Aralarında Almanya, Belçika, İtalya ve ABD'den kamuoyu tarafından çok bilinen bazı kaynakların, ölü sayısı hakkında hiçbir veriye ulaşamamış olmasının dikkat çekici olduğu düşünülmektedir.

Saldırının amacıyla ilgili içeriğe, sadece 5 yayın organında yer verilmiş ve bunların 4'ünde "yüksek doğum oranlarıyla Avrupalı nüfusun yerini almakta olan göçmenler" şeklinde yer almıştır. Bu durum, söz konusu yayın organlarının, aynı ana haber kaynağından haber akışına sahip olduklarını düşündürmektedir. Avustralya'dan Herald Sun'ın haberinde ise saldırganın manifestosundaki bilgiler üzerinden bu saldırıyı, "ABD'de bir iç savaş çıkarma umuduyla" gerçekleştirdiği bilgisi yer almaktadır. Diğer 14 yayın organının, bu konuda bir bilgi vermemesi eksik veya yanlış bilgi vermektense doğru bir yaklaşım biçimi olarak değerlendirilebilir. Basın Konseyi Meslek İlkeleri'nin 6. maddesinde bu husus, "Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayımlanmaz." şeklinde belirtilmektedir.³³

Saldırının hedef kitlesi Sunday Times, Herald Sun, New York Times, Daily Mail, Rfi ve Ansa'da "Müslümanlar ve Göçmenler" olarak belirtilirken; diğer 11 yayın kaynağında hedef kitle sadece "Müslümanlar" olarak yer almaktadır. Bu durumun, yayın organlarının hedef kitle saptaması yaparken 2 durumu esas aldıklarını akla getirmektedir: Birincisi saldırıların camilere yönelik gerçekleştirilmesi, ikincisi ise saldırganın manifestosunda yaptığı açıklama. İlkinin esas alan medya kaynaklarının, saldırının hedef kitlesini Müslümanlar olarak seçmiş olması muhtemeldir. Çünkü saldırı, doğrudan camide ibadet eden Müslümanları etkilemiştir, dolayısıyla hedef kitle onlardır. Diğer yandan saldırganın manifestosunda belirttiği ve kendi topraklarında yaşamayı Avrupa'ya göç eden -onun tabiriyle Avrupa'yı işgal eden- bütün başka kültür, ırk ve dine mensup insanlara olan düşmanlığı nedeni ile böyle bir saldırı gerçekleştirmiştir ve Müslümanları, sadece bu bahsettiği gruplardan en kalabalık ve görünür olmaları nedeni ile tercih etmiştir. Bu durumda diğer yayın kaynaklarının, saldırının hedef kitlesinin aslında Göçmenler ve bir göçmen grubu olarak da Müslümanlar olarak seçmesi sonucunu doğurmuştur. Neticede saldırının bir başka göçmen grubu değil de Müslümanları etkilemiş olması göz önüne alındığında, diğer yayın kaynaklarının da saldırganın bu niyetinden bahsederek yine de olaydan etkilenen kitlenin Müslümanlar olduğunu belirtmeleri, gazetecilik etiği açısından daha uygun olacaktır. Bu durum akla, Nickerson'ın yapmış olduğu çalışmayı getirmektedir. Nickerson, ABD'nin yerel ve ulusal medya kaynaklarının, Fransa ve Türkiye'de gerçekleşen seçilmiş terör hadiseleriyle ilgili haber makalelerini içerik analizi yoluyla incelemiş bu haber kaynaklarının, terör haberlerini ağırlıklı olarak Müslüman olan ve olmayan ülkelerden seçtikleri, vurguladıkları ve önemsizleştirdikleri unsurları ortaya çıkarmış ve hadiseleri nasıl tasvir ettiklerini analiz etmiştir.

Araştırmanın neticesinde medya kaynaklarının, saldırılarda zarar gören taraf Müslümanlar olsa bile kullandıkları medya dilinin, yine Müslümanlara karşı mevcut önyargıları güçlendirecek şekilde tasvirler yapan, önyargılı, olumsuz görüntüler kullanan bir yapıda olduğu ve bu durumun da Müslümanlarla ilgili terör önyargılarının artmasına sebebiyet verdiği sonucuna ulaşılmıştır.³⁴

Tablo 4'te, saldırıyı tetikleyen faktörlerin 12 haber kaynağında hiç yer almadığı, ancak 7 haber kaynağında bahsedildiği görülmektedir. Saldırganın manifestosu göz önüne alındığında, kendisinin saldırının amacıyla ilgili sadece tek bir sebep söylemediği birçok farklı etken sıraladığı görülmektedir. Yedi haber kaynağının saldırıyı tetikleyen faktörler için seçtikleri nedenler, kendi inisiyatifleri doğrultusunda saldırganın manifestosunda sıraladığı sebepler arasından seçilmiş olup, saldırıyla ilgili kendi dikkat çekmek istedikleri noktayı yansıtmaktadır. Bu durum, saldırının tek çıkış noktasının haberde belirtilen sebebe dayalı olduğu izlenimi uyandırdığından habercilik etiğiyle çelişmektedir. "Spor Basını Ahlakı" isimli makalesinde Göral, gazetecinin sorumluluk anlayışını aşındıran 12 öge sıralamakta ve haberi eksik ve yanlış bilgiyle vermenin sorumlu gazetecilikle bağdaşmadığını belirtmektedir.³⁵ Diğer yandan, saldırıyı tetikleyen faktörlere hiç değinmeyen yayın kaynaklarına bakıldığında haberi, 3 sebeple şu şekilde servis etmiş olabilecekleri ortaya çıkmaktadır: Ya haberin servis edildiği zaman diliminde henüz manifestoya ulaşmamışlardır, ya saldırgan ile manifesto yayımlayan şahsın aynı olup olmadığını tespit edememişlerdir ya da olayın ayrıntıları henüz netleşmemiş olduğundan kamuoyuna yanlış ya da eksik bir bilgi vermek istememişlerdir. İlk sebep, haberin hemen olayın akabinde derlenmiş olmasına işaret etmektedir. O zaman diliminde bu şekilde hareket etmek, gazetecilik etiği açısından olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. İkinci sebep, saldırgan ile manifestoyu yayımlayan şahsın aynı kişi olup olmadıklarının henüz tespit edilemeyiştir ki resmî makamlar ve güvenlik güçleri suçun kime ait olduğunu netleştirene kadar bu şekilde hareket etmek yine gazetecilik etiği açısından pozitif bir davranış olarak değerlendirilmektedir. Son olarak, haberin hemen olayın akabinde derlenmiş olmasıyla ilgilidir ki eğer o sebeple saldırıyı tetikleyen faktörlere değinilmemişse bu da yine gazetecilik etiği açısından olumlu değerlendirilmektedir.

Yine gözaltına alınanlar hakkındaki bilgilerin de haber kaynaklarında farklı şekillerde yer almasının, çalışmaya dâhil edilen haberlerin olay günü yayımlananlardan seçilmesi nedeni ile net bilgiler olmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 1’de, saldırganın ilham aldığı ya da bilendiği hadiselerle ilgili önemli isim ve mesajlar görülmektedir. Saldırgan, manifestosunda kendisini bu saldırıyı gerçekleştirmeye iten birçok sebep sıralamıştır. Bunlar arasında, yüksek doğum oranlarıyla gittikçe kalabalıklaşarak Avrupalı beyaz nüfusun yerini almakta olan Müslüman ve göçmenler de vardır. Pew Araştırma Merkezinin demografik verilerine göre önümüzdeki 40 yıl boyunca Hristiyanlar, nüfusu en kalabalık dinî grup olarak kalacak fakat İslam, diğer bütün dinlerden daha hızlı büyüyecektir. Eğer bu artış, bu şekilde devam ederse 2050 yılında Müslümanlarla Hristiyanlar dünyada neredeyse eşit sayıya ulaşacaklar ve Müslümanlar, Avrupa nüfusunun %10’unu teşkil edeceklerdir.³⁶ Manifestoda yer alan bir diğer husus ise Müslüman ve göçmen nüfusun Avrupalı beyaz nüfusa karşı işlediği saldırılardır. 2004 yılında İspanya’da trenlere yapılan bombalı saldırıda 192 kişi hayatını kaybederken; 2017 yılında minibusün kalabalığın arasına girmesiyle 13 kişi yaşamını yitirmiştir. 2005 yılında Londra’da 4 saldırgan taşıdıkları patlayıcılarla 56 kişinin ölümüne sebep olurken; 2017 yılında gerçekleştirilen bıçaklı saldırıda 8 kişi yaşamını yitirmiştir. Fransa’da 2015 yılında gerçekleşen 3 ayrı saldırıda toplam 153 kişi yaşamını yitirirken; 2016 yılındaki kamyon saldırısında 84 kişi hayatını kaybetmiştir. 2016 yılında Belçika’da bir havaalanında gerçekleşen saldırıda 32 sivil hayatını kaybetmiştir. 2016 yılında Almanya’da gerçekleşen tır saldırısında ise 12 kişi hayatını kaybetmiştir.³⁷

Saldırgan, manifestosunda bu saldırıyı herhangi bir grubun emriyle gerçekleştirmediğini, ancak bütün milletlerin kendi ülke topraklarında kalmalarını, kendi kültür, inanç ve ırkları çerçevesinde yaşamaları gerektiğine inandığı için saldırıda bulunduğunu, insanların masum olmadıklarını ve başkalarının topraklarını işgal etmekten dolayı suçlu olduklarına inandığını, tüm yüksek doğum oranlarına sahip göçmenleri sorun ettiği hâlde saldırı için Müslümanları seçmesinin sebebinin tarihsel, toplumsal ve istatistiksel kaynaklı olduğunu, ayrıca Müslümanların doğurganlık oranı yüksek en güçlü gruplardan biri olduğunu belirtmektedir.

SONUÇ

Yapılan içerik çözümlenmeleri neticesinde haber içeriklerinin, bu olay üzerinden terör saldırılarının nedenleri ve çözümleri konularına değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın neticesinde edindiğimiz kanaate göre terörün ülkesi, dinî, dili, rengi ve hiçbir zümreye aidiyeti yoktur. Terör; topluları mahveden, kitleleri bilinmezliğe sürükleyen, ülkeler ve uluslararası ayrımcılığı körtükleyen, birilerine veya bir yerlere kısa süreli menfaat sağlarken uzun vadede yok etmeye mahkûm eden şiddetler bütünüdür. İnsan hayatını tehlikeye atan, sonlandıran eylemler gerekçesi ne olursa olsun haklı görülemez ve tüm dünya önünde kınanması gereken faaliyetlerdir. O hâlde, uluslararası literatüre ortak bir terörizm tanımı eklenmelidir. Bu tanım, tüm ülkelerce kabul gören bir zemine oturtularak uluslararası terörizmin çözümünde ülkeler arası dayanışmayı sağlamalıdır.

Çalışma için seçilen haber kaynaklarının, sadece İngilizce yayın yapanlar arasından seçilmesi, aynı yayın kaynağının yerel dilde yaptığı daha kapsamlı ve daha çok okunma sayısına sahip haber içeriklerinin, bu çalışmaya dâhil edilmesine engel olan noktalardan biridir.

Yazılı ve görsel basın tarihinin, çevrim içi basın tarihinden daha eski olduğu göz önüne alındığında, sadece çevrim içi medya kaynaklarının dâhil edildiği bu çalışmanın, yazılı ve görsel basının yakalamış olduğu ayrıntılardan mahrum kalmış olması muhtemeldir.

Çalışmaya, sadece ilk gün yayımlanan haberlerden en yüksek okunma oranına sahip olanlarının dâhil edilmesi, çalışmaya dâhil edilen haber içeriklerinin birçoğunun, olayla ilgili henüz netlik kazanmamış verilerden oluştuğu ve ilerleyen zaman diliminde bu bilgilerin bazılarının değişeceği ve daha gerçekçi verilerin yayımlanacağı anlamına gelmektedir.

Çalışmanın sonucunda edinilen bu bulgulardan hareketle ileride yapılacak çalışmalara yönelik aşağıdaki öneriler sunulabilir:

a. Çalışmaya sadece İngilizce değil kendi yerel dillerinde yayın yapan çevrim içi medya kaynakları da eklenebilir.

b. Çevrim içi medya kaynakları yerine, yazılı veya görsel basın kaynakları üzerinden de benzer bir çalışma yapılabilir.

c. İncelenen haber içeriklerinin tarih aralığı genişletilebilir.

d. Olay günü yayımlanan haberlerle olayın üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra yayımlanan haberlerin içeriklerinin, mukayese edildiği bir çalışma hazırlanabilir.

e. Daha önceki yıllarda gerçekleşen terör saldırılarıyla alakalı aynı medya kaynaklarının yayımladığı haber içerikleri incelenerek, bu olay sonrası yayımlanan haber içerikleriyle mukayese edilebilir.

Bilgilendirme

Yazarlar arasında dergi editörünün isminin bulunması nedeniyle, ilgili çalışmanın değerlendirme süreci konuk editör tarafından yürütülmüştür.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Faruk Aşıcıoğlu; **Tasarım:** Faruk Aşıcıoğlu, Emine Şentürk; **Denetleme/Danışmanlık:** Faruk Aşıcıoğlu; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Emine Şentürk; **Analiz ve/veya Yorum:** Emine Şentürk; **Kaynak Taraması:** Emine Şentürk; **Makalenin Yazımı:** Emine Şentürk; **Eleştirel İnceleme:** Faruk Aşıcıoğlu; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Faruk Aşıcıoğlu

KAYNAKLAR

- Valcore JL, Buckler K. An act of terror and an act of hate: national elite and populace newspaper framing of pulse nightclub shooting, Criminal Justice Studies. 2020;33(3):276-96. [Crossref]
- Elmasry MH, el-Nawawy M. Can a non-Muslim Mass Shooter be a "Terrorist"? A Comparative Content Analysis of the Las Vegas and Orlando Shootings, Journalism Practice. 2020;14(7):863-79. [Crossref]
- Elpeze Ergeç N. [Analysis of the television news on American occupation of Iraq by content analysis method]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Derg. 2005;5(1):51-73. [Link]
- Blackbourn J, McGarrity N, Roach K. Understanding and responding to right wing terrorism. Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism. 2019;14(3):183-90. [Crossref]
- Krippendorff K. Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. 4th ed. Beverly Hills: Sage Publications; 1980. p.453.
- Orfanides E. 'Remove Kebab,' the song played by Brenton Tarrant in his Facebook live video. 2020. Retrieved from: [Link]
- Elzas S. New Zealand mosque shooter cites France as inspiration. 2019. Retrieved from: [Link]
- Quesada JD. New Zealand attacker had name of Spanish killer on weapon. El Pais; 2019. Retrieved from: [Link]
- New Zealand mosque gunman published manifesto, livestreamed shooting. (n.d.). Retrieved from: [Link]
- Christchurch massacre: World leaders including Donald Trump and Queen Elizabeth react to New Zealand shooting. (n.d.). News Corp Australia Network; 2019. Retrieved from: [Link]
- Azly E, Nasution R. Two Indonesian citizens sustain gunshot wounds and hospitalized in New Zealand. 2019. Retrieved from: [Link]
- Menon P, Greenfield & Reuters C. 49 dead, dozens seriously wounded in NZ mosques shootings. 2019. Retrieved from: [Link]
- Glück A. Can journalists learn empathy? European Journalism Observatory (EJO); 2019. Retrieved from: [Link]
- Kazan H. [Terror-media relationship and terror journalism in media]. Güvenlik Stratejileri Dergisi. 2016;12(24):109-46. [Link]
- Watch Moment Police Officers Arrest Suspect Behind Christchurch Mosque Shooting. (2019, March 15). Sputnik International. Retrieved from: [Link]
- The growing threat of online-bred right-wing extremist. Spiegel International; 2019. Retrieved from: [Link]
- The Daily 202: Mosque attack shows our interconnected world is growing more dangerous. The Washington Post; 2019. Retrieved from: [Link]
- Kingsley P. New Zealand massacre highlights global reach of white extremism. New York Times; 2019. Retrieved from: [Link]
- NZ massacre highlights continuing dangers of ultra-nationalism. (2019, March 20). The Island Online. Retrieved March 20, 2019, from [Link]
- Keogh B. World media reacts to Christchurch mosque shootings. (n.d.). 2019. Retrieved from: [Link]
- NZ Herald. Christchurch mosque shootings: Muslim leaders join worldwide outrage. 2019. Retrieved from: [Link]
- Schulz F. Christchurch Call: EU struggling to get anti-terror measures right. 2019. Retrieved from: [Link]
- Gunman opens fire at mosque in New Zealand; Bangladesh cricket team members reported unharmed. (n.d.). 2019. Retrieved from: [Link]
- Sri Lankan Newspapers: Sinhala News Sites. (n.d.). Retrieved from: [Link]
- The Sunday Times (Sri Lanka). 2020. Retrieved from: [Link]

26. Gallagher M. Kate Garraway reveals she is desperately trying to contact family in New Zealand on GMB after horror attack on mosques. 2019. Retrieved from: [\[Link\]](#)
27. The Sun (United Kingdom). 2020. Retrieved from: [\[Link\]](#)
28. Police respond to two mass shootings inside Christchurch mosques. 2019. Retrieved from: [\[Link\]](#)
29. 'Something happened during his travels': The boy who 'turned into a Muslim-hating mass killer and murdered 49 in New Zealand' after his dad died of cancer and he left Australia to travel the world including North Korea and Pakistan [Editorial]. (2019, March 15). Daily Mail. Retrieved from: [\[Link\]](#)
30. Ansa R. Salvini says Islamic extremism only kind worth attention. 2019. Retrieved from: [\[Link\]](#)
31. Thomas R. Fear not: a critical perspective on the terrorist threat in Europe. 2016. Retrieved from: [\[Link\]](#)
32. Shibutani T. Improvised News: A Sociological Study of Rumor. 1st ed. New York, ABD: Irvington Pub; 1996. p.272.
33. Basın Konseyi. Basın Meslek İlkeleri. (n.d.). Retrieved from: [\[Link\]](#)
34. Nickerson C. Media portrayal of terrorism and Muslims: a content analysis of Turkey and France. Crime Law Soc Change. 2019;72:547-67. [\[Crossref\]](#)
35. Göral M. [The Ethics of Sports Press]. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2003;8:1-20.[\[Link\]](#)
36. The future of world religions: population growth projections, 2010-2050. Pew Research Center. 2015. Retrieved from: [\[Link\]](#)
37. Son 13 yılda Avrupa'yı sarsan terör saldırıları. Sputnik. Retrieved from: [\[Link\]](#)